

Werk

Titel: Petri Petiti Philosophi & Doctoris Medici Parisiensis De Sibylla

Untertitel: Libri tres

Autor: Petitus, Petrus

Verlag: Lankisch; Guntherus

Ort: Lipsiae; Lipsiae

Jahr: 1686

Kollektion: VD17-Mainstream

Gattung: Altertumskunde

Digitalisiert: Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen

Werk Id: PPN737373385

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PPN737373385>

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=737373385>

LOG Id: LOG_0019

LOG Titel: Caput VI. - Caput IX.

LOG Typ: chapter

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain these Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

mancipatam tali munere dignatam fuisse ; illa quæ nomine illius vaticinia circumferuntur , eiusmodi esse ; vt si multo ante rerum euentus edita credantur , non potuerint aliunde nisi ab ipsa æternitate demitti, quod a femina ethnica omnino alienum censent : id ergo relinquitur , vt posterius ab otiosis hominibus conficta credantur ; hoc inquam , inualidum esse fundamentum infra ostendam.

Hæc non ita dico , quod pertendam, omnia quæ Sibyllæ adscribuntur genuina illius esse effata ; absit ; id volo , cum in hoc genere multa veris falsa inserta ac supposita esse constet, acerrimo opus esse iudicio ad constituendam aliquam rationem quam sequi debeamus, ne temere quæ sunt genuina explodamus , ficta amplectamur. Hæc autem ex Plutarcho afferre visum est tum propter tanti scriptoris auctoritatem , tum quia ex his apparet , nullam in rebus humanis maioris momenti accidisse mutationem, quam non longe ante in conspectu habuerit. Quod euidentius adhuc ex his quæ sum dicturus patebit.

CAPVT VI.

Alia Sibyllina diuinationis proprietates apertius declaratur.

Sunt alia apud antiquos auctores Sibyllæ oracula , suo cuique studio & industria obseruanda ;

uanda ; vel potius legenda apud eos , qui primum in his colligendis diligentiam suam ostendere voluerunt. Cæterum ex iis , quæ modo ex Plutarcho exposui , intelligi potest , qualis fuerit character Sibyllinæ diuinationis. Hæc enim aut tota aut ex parte versata est in prodigiis , quæ quoque tempore euentura essent , notandis , tum explanandis sacrorum ritibus , quibus placanda ex his impendens deorum ira , clades auertendæ essent. Clarum id ex Romanæ historię monumentis , & scriptoribus eius gentis : quorum aliquot loca & prompta ex iis exempla subiungere haud abs re fuerit. Terentius quidem Varro in præfatione librorum de re rustica testatur his verbis ; supra quidem libro primo huius tractationis a me allatis , & denuo hic recitandis : *Neque patiar Sibyllam non solum cecinisse quæ , dum viueret , prodesse hominibus , sed etiam quæ cum perisset ipsa ; & id etiam ignotissimis quoque hominibus . Ad cuius libros tot annis post publice solemus redire , cum desideramus quid faciendum sit nobis ex aliquo portento : me ne dum viuo quidem , necessariis meis quod profit , facere .* Et hoc quidem de causa , propter quam adiri solet ad Sibyllæ libros , obiter & in transcurso Varro , non tamen sine magna auctoritate .

Cicero ex professo & copiose idem in primo de diuinatione ostendit . Quo loco & responsa aruspicum cum Sibyllæ versibus congruisse testatur ; idque non in vno tantum prodigio , sed

in omnibus, quæ quodam tempore accidissent. Locum cum omnino adscribendum censui: est enim notatu dignus & magni inprimis ad hanc rem momenti: *Ad nostra iam redeo. Quoties Senatus decemuiros ad libros ire iussit?* Hic primum obserua, vt *libros* simpliciter appellet, quibus Sibyllæ vaticinia continebantur: quo pacto nos Biblia vocamus, quibus totius religionis nostræ & diuinæ sapientiæ arcana traduntur. Sed reliqua videamus. *Nam & cum diu visi soles essent, & cum tres luna, & cum faces, & cum sol nocte visus esset, & cum ex cælo fremitus auditus, & cum cælum discessisse visum est, atque in eo animaduersi globi. Delata etiam ad Senatum labes agri Priuernatis, cum ad infinitam altitudinem terra discessisset, Apuliaque maximis terre motibus conquassata esset: quibus portentis magna populo Romano bella, perniciosæque seditiones denunciabantur. Inque his omnibus responsa aruspicum cum Sibyllæ versibus congruebant.* Eodem loco post aliorum prodigiorum enumerationem subdit: *Nonne & aruspices ea responderunt, quæ euenerunt; & in Sibyllæ libris reperia eadem prædictiones sunt?*

His locis manifestum fit id quod dixi, de ratione & conditione Sibyllinæ vaticinationis; hanc scilicet in iis ipsis versatam, de quibus aruspices respondere solent. Quod autem mos esset, si quæ prodigia & ostenta visa alicubi essent, ire ad aruspices, sciscitari eorum sententiam

tiam de iis portentis, quid agendum esset, quibus sacris procurari deberent, tot apud auctores loca extant, quibus id demonstrari potest, ut vanum mihi videatur in re manifesta diligentiam velle ostendere. Pergamus igitur, & quod propositum est aliorum auctorum non minus gravium testimoniis confirmetur. Ita igitur Plinius lib. 7. cap. 25. *Subsedit in Cumano arbor graui ostento, paulo ante Pompeii Magni bella civilia paucis ramis eminentibus. Inuentum Sibyllinis libris, internecionem hominum fore, tantoque eam maiorem, quanto propius ab vrbe post ea facta esset.* Et lib. II. cap. 29. vbi de locustarum maleficio agit: *Italiam (inquit) ex Africa maxime coorta infestant, sepe populo ad Sibyllina coacto remedia confugere inopia metu.* Vbi Sibyllina remedia appellat precepta in iis libris scripta de iis, quæ ad placandam deorum iram, talibus inusitatis signis denunciata, fieri deberent. Nec dubium quin & fames inter portenta, ut ibi, referri debeat. Ita quidem & Julius Obsequens in libro de prodigiis cap. 60. accipit: *Ex Sibyllinis supplicatum cum sex mensibus non pluisset.* Præterea cap. 72. *Pestilentia fameque ita laboratum, ut ex Sibyllinis populus circa compita sacellaque operaturus sederit.* Idem de aliis prodigiis cap. 42. *Crebro de celo lapidatum est: lectis igitur Sibyllinis, inuentum est, tunc demum hostem alienigenam, qui terræ Italie bellum intulisset, pelli Italia posse, si Idea mater*

ex Pessimunte Romam adueberetur. Idem obseruare licet in Taciti annalibus lib. 15. vbi de incendio vrbis : Mox petit (Nero) a diis piacula, aditique Sibyllæ libri, ex quibus supplicatum Vulcano & Cereri Proserpinaque, ac propitiata Juno per matronas, primum in capitolio, deinde apud proximum mare. Nec minus confirmant, quæ ex veterum monumentis refert Lactantius lib. 2. de origine erroris cap. 4. Denique Gracchanis temporibus, turbata republica & seditionibus & ostentis, cum repertum esset in carminibus Sibyllinis, antiquissimam Cererem debere placari, legati sunt Ennam missi. Vnum addam ex Liuiio & Plutarcho, ex quo maxime intelligi potest, non modo quibus de rebus potissimum Sibylla, sed & quali afflata genio vaticinaretur. Verba Liuii hæc sunt lib. 2. Decade 3. In negotio Vestalium, quarum due stupri comperta fuerunt, cum id facinus in prodigium versum esset, decemviri libros adire iussi sunt. Et Q. Fabius Pictor Delphos ad oraculum missus est, sciscitatum quibus precibus supplicationibusque deos possent placare, & quenam futura finis tantis claudibus foret. Interim ex fatalibus libris sacrificia aliquot extraordinaria facta : inter quæ Gallus & Galla, Grecus & Græca, in foro boario sub terram viui demissi sunt in locum saxo conseptum, ibi ante hostiis humanis minime Romano sacro imbutum.

Meminit & Plutarchus in problematis Romanis nefariæ huius superstitionis & cruenti sacri,
non

non sine graui Romanorum censura, qui id facere sustinissent, quod in aliis gentibus palam, vt par est, damnarent, atque etiam in Bletone-
 siis vindicandum censuissent. τῆς δὲ πράξεως
 δευῆς Φανείσης, ἔδοξεν ἀναρῆσαι τὰ Σιβύλλεια
 τὰς ἱερεῖς· εὐρεθῆναι δὲ Φασὶ χρησμὸς ταῦτά
 τε προσηλθόντας ἀλλοκότοις τοῖσι δαίμοσι καὶ
 ξένοις, ἀποτροπῆς ἐνεκα τῶ Ἰππύοντος προεῖπαι δύο
 μὲν Ἕλληνας, δύο ἢ Γαλάτας ζῶντας αὐτόθι κατο-
 ρυγένας. id est, *Quod enim indignum facinus*
visum esset, placuit vt sacerdotes libros Sibyllinos
confulerent. In his vero reperta aiunt oracula,
quibus cum eadem prædicerentur, vt in pernici-
em cessura: tum quæ iuberent duos homines
Græcos & totidem Gallos extraneis deuouere nu-
minibus & peregrinis demonibus, mali auerrun-
candi causa. Quo sane vel vno exemplo patet,
 non recte iudicasse beatum Augustinum, cum
 lib. 18. de ciuitate Dei cap. 23. Sibyllam Ery-
 thræam siue Cumanam nihil in toto carmine
 suo habere censet, quod ad falsorum deorum
 cultum pertineat. Quod post loca allata a no-
 bis de iis, quæ Sibylla facienda præciperet, si in
 dubium vocari posset, plenam fidem acciperet
 hisce locis Plinii ita prodentis lib. 7. cap. 35. de
 Sulpitia Paterculi filia, vxore Q. Fuluii Flacci:
electa (inquit) ex centum præcipuis, quæ simula-
crum Veneris ex Sibyllinis libris dedicaret. Quod
 ipsum & Valerius Maximus confirmat lib. 8.
 cap. 16. Sed & altero eiusdem loco lib. 14.
 cap. 29.

cap. 29. de priscorum Romanorum observatio-
 ne : *idem Floralia IV. Cal. eiusdem* (mensis
 Maii) *instituerunt Urbis anno quingentesimo sexto*
decimo, ex oraculis Sibyllæ, ut omnia bene de-
florescerent. Ne quid vsquam esset vacuum su-
 perstitione in natura, ac solis ipsius cursum
 vimque terræ & benignitatem festorum insania
 Sibyllæ oraculo traheret. Quid plura? Vrbes
 etiam quibusdam locis Sibyllæ monitu condi-
 tæ. Auctor idem Plinius lib. 3. cap. 17. *Op-*
pidum Eporedia Sibyllinis libris a populo Romano
condi iussum. Sed de his fatis.

Hæc autem afferre visum est, ut intelligatur,
 qualis Sibyllæ diuinitio fuerit, quidue ipsa ab
 aliis vatibus differret. Apparet enim non vnus
 nationis fuisse Sibyllam, sed omnium, & plane
 mundanam : præterea non simpliciter prædi-
 xisse, quæ euentura essent, sed quatenus significa-
 ta prodigiis & terroribus ; cum perpetuo ad
 vnumquemque euentum quid portenderet ma-
 li, & quibus sacris dii propitiandi essent, dice-
 ret, hocque modo magis ac magis superstitionem
 confirmaret : ut non immerito Casaubonus exercitat. XI. ad apparat. Annal. Baronii
 Num. 20. scripserit : *Nihil unquam ex illis li-*
bris (Sibyllinis) prolatum, quo gentium error &
ille insanus demonum cultus non confirma-
retur, aut etiam noua accessione impie-
tatis non augeretur.

CAPVT VII.

*An, quæ Sibylla nomine ferebantur,
oracula a quibusdam impostoribus
in occulto scriberentur, & pro
oraculis deinde populis ob-
truderentur.*

HOc etiam argumento intelligi potest, non fuisse hæc, quæ pro Sibyllinis proponerentur populis, omnia quorundam fraude conficta, vt Scaligero supra laudato & aliis visum est. Quis credat, alicui homini in mentem venire posse, vt si oracula fingere velit, sic illa componat, vt homines infantes virginesque & pueros iugulari, aut viuos terræ infodi reipublicæ causa præcipiat? vt cuiquam, nullo odio impulsus, tam horrendæ in proprium genus crudelitatis auctor esse velit? Quam sæpe vatum monitu cæsæ sint humanæ hostiæ, historiarum veterum monumenta fidem faciunt. Res adeo nota, vt exempla superfluum putem referre. Noti sunt Lucretii Epicurei versus, quibus religionem ob hæc sacra infanda, vt scelerum auctorem, impugnat:

quin contra sæpius olim

Relligio peperit scelerosa atque impia facta.

Aulide quo pacto Triuiæ virginis aram

Iphianasseo turparunt sanguine sæde,

Ductores Danaum &c.

Sed & talium exempla olim in scholis rhetorum vulgata & declamationibus celebrata fuisse ex Petronio discimus, vbi de umbraticis illis declamatorum nugis agit: in quibus & *responsa* commemorat *in pestilentiam data, vt virgines tres aut plures immolentur* &c. Hæc profecto immanitas in hominem non cadit, nisi a cacodæmone afflatum; neque ipse Plutarchus negare potuit, confessus in sylloge Quæstionum Romanarum, eiusmodi oraculorum auctores fuisse dæmones, non quoslibet, sed *ἄλλοκότους ἢ ξένους*, hoc est, *alienos a nobis & peregrinos*. Ex quo efficitur, Sibyllam quoque ipsam, cuius similia responsa feruntur, non humano consilio, sed dæmonis infensi hominibus afflatu concitatam talia scripsisse. Præterea, qui potuissent fictis tam certo respondere euenta rerum? Quod enim, qui hæc ficta volunt, oraculorum ambiguitatem cauantur, rem tam veris quam fictis oraculis communem afferunt. Cæterum non omnibus ea fuit ambiguitas, vt quo spectarent non rebus postea manifestis palam fieret. In oraculo quod Græcis datum bello Persico, quo iussi Athenienses ligneis muris urbem munire, perplexitas incessit, qui muri lignei intelligi deberent. Aliis alia cogitantibus, solus Themistocles verum oraculi sensum perspexit. Num igitur propterea putandum est, confictum id oraculum fuisse Themistoclis consilio, ac Delphis pronunciatum a Pythia ex compacto? Nemo quidem dixit

hacte-

hactenus; sed fieri non potuisse intelliget, qui historiae illius momenta omnia sedulo expendet. Tum ex aliis responsis certo demonstrari potest: quæ cum multa sint, diligentius perquire atque expendere non est præsentis temporis. Solum, quod maxime negotium facit & multorum incredulitatis fundamentum esse arbitror, expendam ac remouere conabor. Nempe vnius Dei, qui vt omnium auctor & principium, omnium, quæ sunt, rationes in sua æternitate continet, munus singulare esse scientiam futurorum dicunt. Quod igitur Dei proprium, qui fieri potest vt Dei hostes dæmones suis cultoribus conferant? Neque enim iis innata eiusmodi scientia esse potest, quam Dei esse propriam omnes fatentur; neque Dei munere iisdem tribui, qui, vt ait Judas Apostolus, non seruauerunt principatum suum, quos Deus in iudicium magni diei vinculis æternis sub caligine referuat. Quod autem aliquis non habet, quomodo aliis largiatur? Hæc nisi fallor præcipua est ratio derogandi fidem Sibyllinis, & aliis præscorum vatum responsis.

Sed qui sic disputant, non satis considerant eminentiam & amplitudinem virtutis diuinæ, quæ tanta est vt nullam non partem vniuersi attingat, moueat, gubernet, modo congruenti. Non enim, vt multa sunt finitæ rerum creaturarum virtuti inuia, sic diuinæ; sed hæc, vt omnium domina, nihil absse omnino alienum esse

esse voluit. Itaque ne ipsa quidem damnatorum spirituum natura ita est a Deo aliena, vt nihil diuini luminis & sapientiæ ad eos vnquam perueniat. Sunt sane cacodæmones ejusdem cum angelis sanctis naturæ participes, nihil ab iis quod naturam attinet differentes. Proinde vt illi ex proprii gradus nobilitate lumini semper diuino patent, ad nonnullas de futuris, prout Deo visam est, excipiendas notiones, quas hominibus tradant: sic & mali dæmones nonnullis afflari interdum eiusdem veritatis supremæ radiis, ad quædam præsciscenda futurorum contingentium, mirandum non est: cum id naturæ eorum gradus & rerum ordo postulet. Estque hæc consideratio satis consentanea iis quæ habet beatus doctor Thomas Aquinas in secunda secundæ partis quæst. 172. artic. 5. & 6. *Supra intellectum humanum est non solum intellectus diuinus, sed etiam intellectus angelorum bonorum & malorum secundum nature ordinem. Et ideo quedam cognoscunt dæmones etiam sua naturali cognitione, quæ sunt remota ab hominum cognitione, quæ possunt hominibus reuelare.* Quod postquam de naturali eorum cognitione proposuit, deinceps de ea quæ iisdem ex diuina reuelatione, aut beatorum angelorum illustratione, circa res futuras contingit, sequenti articulo in hunc modum sciscit: *Deus utitur etiam malis ad utilitatem bonorum: vnde & per prophetas demonum aliqua vera prænunciat;*

tum ut credibilior fiat veritas, quæ etiam ex aduersariis testimonium habet; tum etiam quia cum homines talia credunt, per eorum dicta magis ad veritatem inducuntur. Vnde etiam Sibyllæ multa vera prædixerunt de Christo. Sed etiam quando propheta demonum a demonibus instruuntur, aliqua vera prædicunt: quandoque quidem virtute propria natura, cuius actor est Spiritus Sanctus; quandoque etiam reuelatione bonorum spirituum. Et sic etiam verum, quod demones enunciant, a Spiritu Sancto est. Hæc eo loco diuinus ille magister, quem in iis quæ ad contemplationem attinent, merito coryphæum & scholæ angelum dici, & semper venerandum censeo.

Cur autem ab angelis beatis, vel etiam Spiritu sancto dæmones interdum fiant compotes veritatis de futuris contingentibus, aliquam oportet esse rationem, quam beatus ille doctor non declarat, neque is quem testem citat Augustinus, theologorum aquila. Dæmonem post primi hominis lapsum vniuersi generis humani imperium vsurpasse, omniumque qui exinde in ortum venerunt rectorem & dominum se gessisse, extra controuersiam est: cum Scriptura id palam testetur, hocque fundamento religio nitatur. Iustum enim est regnum eius cui se multi sponte submitunt. Quod Adamum fecisse legimus, cum dæmoni auscultans dictisque eius potius quam Dei credens, fidei eius se vltro

commisit. Quo pacto in eius potestatem incidit, pressusque est eius tyrannide, a qua non potuit liberari nisi per Christum: qui hac causa hominis naturam sumpsit, ut posset mori pro homine: quod & fecit; & iniuria occisus demonis impulsu & fraude, cui increduli Judæi ministrabant, cum esset innocentissimus, damnato expulsoque diabolo, ipse a morte, quam non merebatur, resurrexit, tum cæteris hominibus sibi fide in vnum corpus adiunctis similem reditum & immortalitatem absterfa delictorum labe commeruit. Ad eum igitur diem, quo passus est pro hominibus Christus, supremam in hominis potestatem demon exercuit; eos scilicet qui Deum ignorabant, & in tenebris antiquis versantes quo se conferrent, quidue spei hominibus relictum esset, nesciebant: quam omnium gentium a mundi exordio vsque ad Christi aduentum conditionem fuisse constat.

Hincque est quod Christus bis in Johannis euangelio diabolum *principem huius mundi* vocat; & Apostolus *rectores harum tenebrarum* demones appellat. Cum ergo earum gentium diabolus princeps dominusque esset, consequens fuit, ut nihil illi deesset earum rerum, quæ viderentur necessariae ad regnum tuendum, quod in homines adeptus fuisset. In his vel præcipuam fuisse aio aliquam cognitionem futurorum contingentium: utpote qua maxime

opinio-

opinionem diuinitatis apud omnes consequi posset. Est enim communis hæc hominum persuasio, propriam esse Dei hanc cognitionem; quod constat experientia, neminem scire posse suo pte ingenio & prudentia, quid sibi impendeat boni vel mali, aut aliis, in futuro tempore. Hinc igitur est, quod tot priscis seculis dæmon vates tot loca oraculis famosa habuit. Nimirum intellexit, quanti hæc reuelatio futurorum momenti esset allatura ad fidem gentilibus diuinitatis suæ faciendam; quæ nisi crederetur, non erat cur templa illi & aras homines dicarent, cur eum colerent, illi immolarent, & reliqua cultus diuini exhiberent.

Hanc igitur scientiam futurorum sibi semper arrogauit superbissimus dæmon, tum eius se esse compotem variis artibus persuadere hominibus studuit; partim quæ futura essent incredibili illa, qua pollet, sagacitate coniciens; partim inuoluens ambagibus verborum, ne, quamcumque in partem euentus cessisset, mendacii redargui posset. Verumtamen in his multa vidisse ac prædixisse vera, Deo concedente, cum historiarum monumenta fidem faciunt, tum rerum ordo, quem Deus in omnibus constituit, demonstrat. Vnde enim tam certa dæmon de futuro prænunciare potuisset, nisi Deus illi etiam adesset? Hoc igitur ea, quam dixi, ratione factum putandum est, ne quicquam eorum,

rum, quæ dæmonis regno conuenirent, a Deo contra ordinem rerum & consequentiam denegatum viderent. Quæ est autem hæc consequentia? Vt hominis primi facinus non in ipso tantum, sed etiam in maxima hominum parte vindicaretur. Quid enim iustius fieri potuit, quam id iugum ferre hominem, quod sibi arbitrio proprio imposuisset? Hac igitur ratione probe intellecta cessat omnis scrupulus, apparetque non esse alienum a dæmone, hunc de quibusdam futuris contingentibus, Deo concedente, certa oracula promere: cum quædam illi diuinitus concessa olim fuisse in sacris libris legamus; vt virum sanctum Jobi is infortuniis macerare quæ in volumine nomine eius conscripto legimus: item transire in porcos & totum gregem fluctibus mergere, vt illi concessum fuisse in Euangelio legimus: immo vero, quod omnem superat audaciam, ipsum Dei filium rapere in templi Ierosolymitani fastigium, atque inde in montem excelsum. Quæ & alia non minus stupenda cum Deum cacodæmoni annuisse legamus, cur quorundam, quæ euentura essent, concessam illi aliquando scientiam negemus, in pœnam eorum, qui prauissimis opinionibus atque omni vitiorum colluue corrupti talis feruitutis iugum merebantur, vt magis ac magis erroribus implicarentur? Non magis profecto mirum videri debet, Deum reuelare malis geniis aliquid rerum futurarum, quam eius potestati

stati tot nationes florentissimas tam longo seculorum decursu permittere, numinis titulo atque auctoritate regendas; quod esse factum, & nunc fieri in maxima orbis parte, certissima literarum monumenta & recentes historiae testantur.

Quod cum mecum attentius reputo, satismirari non possum, Patrum nonnullos tantum laboris sumere in suis disputationibus contra gentes, ut probent, nihil Apollinem vidisse de futuris eventis, ac dæmonum oracula omnia falsa fuisse, vel certe quibus rerum exitus respondisset, fortuito & casu quodam id accidisse. Ita quidem Theodoritum Cyri episcopum in erudito opere quod curationem Græcarum affectionum appellat, æstuantem videmus in re minime necessaria, dum oraculis antiquis omnem fidem abrogare conatur: ceu in hoc Christianæ religionis protra & puppis, quod aiunt, versetur, si oracula illa omnia falsa fuisse probentur. Quem inanem esse metum abunde supra ostendimus. Neque porro ad rem pertinet, quod idem Theodoritus obiicit, de falsitate oraculorum. Neque enim pertendimus, semper dæmonem vera dicere, cum sit mendax, præsertim de futuris; sed hoc volumus, non illi esse negatum verum aliquando dicere; prout illi Deus tribuit vera loqui, cum de præsentibus occultis, tum de futuris quæ ex illo homines sciscitantur. Quod autem id tenentes ne latum quidem digitum,
quod

quod aiunt, a recepta theologorum doctrina recedamus, locus supra citatus ex Thomæ summa declarat. Immo hoc ipsum est, quo discerni veri prophetæ a prophetis dæmoniorum possunt; quod illi semper vera dicunt, hi aliquando falsa. Ita idem Thomas ibi ex Chrysostomo.

CAPVT VIII.

An prisca vates, qui in gentibus responsa dabant, temere & fortuito futurorum euentuum veritatem attigerint.

NON est proinde quod iis accedamus, qui propterea quod dæmon non semper vera de futuris contingentibus pronunciat, sed falsa interdum, & plane falsus fuisse deprehenditur, exinde inferunt, non nisi casu vera aliquando dicere: ac temerè nominum & verborum de omnifariis rerum euentibus multitudinem effutire vates, ac in immensum tempus, velut in mare profundum, demittere atque dispergere, quo verba illa cadant securos; casu autem fieri vt quædam interdum in id incidant quod vere euenturum est. Ita Boethus Epicuri sectator apud Plutarchum de Sibyllæ & aliorum vatum responsis differens inducitur, congruenter scilicet disci-

disciplinæ quam profitebatur. Σίβυλλαι δὲ, αὐτὰ καὶ Βάκιδες, ὡπερ εἰς πόντον ἀτευμάτως τὸν χρόνον κατέβαλον καὶ διέσωσαν ὡς ἔτυχεν παντοδαπῶν ὀνόματ᾽α καὶ ῥήματα παθῶν καὶ συμπρωμάτων. οἷς γινομένων ἐνίων ἀπὸ τύχης, ὁμοίως ψεῦδός ἔστι τὸ νῦν λεγόμενον, καὶ ὑπερβῆν ἀληθῶς εἰ τύχοι γένηται. Sed & Diogenianum citat Theodoritus dicto loco eadem sentientem: νῦν ἢ τοσῶτοι τοῖς ἐρημέτοις προσήσω, ὅτι μάλιστα μὲν τὸ ἀληθεύειν ποτὲ τῆς καλόμενης μάντις ἐν ταῖς προαγορεύσεσιν, ἢ ὑπιστήμης, ἀλλὰ τυχεῖς αἰτίας ἔργον ἂν εἴη. ἢ γὰρ τὸ μηδέποτε τῶν προκειμένων τυγχάνειν, ἀλλὰ τὸ μὴ πάντοτε, μηδ' ὡς ὑπιτοπλεῖσον, μηδ' ὡς ἐξ ὑπιστήμης, ὅταν τις καὶ ποτε τυγχάνῃ καλεῖν προειλήφαμεν, οἱ διειληφότες τὰς ὑφ' ἑκαστον ὄνομα τεταγμένας ἐνεργεῖς ἐννοίας ἑαυτῶν. id est, Nunc vero tantum hoc superius dictis adiuciam, quod se quando veri inveniunt sunt in suis predictionibus ii, qui vates appellantur, nullius quidem scientiæ sed fortune opus id fuit. Haud enim fortuna opus appellandum censemus, si quis nunquam propositum sibi finem assequatur, sed si non semper, nec plurimum, verum raro citraque scientiam assequatur, distinguentes singulis nominibus attributas manifestasque animi nostri conceptiones. Hæc ex Diogeniano Theodoritus. An autem illo, qui genere Pergamenus, Plutarchi suppar, & ut verisimile est, amicus, quippe in eorum numero, quos in Symposiacis laudat; aut alio; aliis considerandum relinquo.

Verum huius opinionis vanitatem Serapion ex eadem Plutarchi disputatione strenue redarguit, cuius verba superioribus adiungere visum est: Τοιαῦτα τὸ Βοήθῳ διελθόντος, ὁ Σεραπίων, δίκαιον, ἔφη, τὸ ἀξίωμα πρὸς τῶν ἔτιως λέγεται Βοήθου ἀορίστως καὶ ἀνυποθέτως λεγομένων εἰ νίκη στρατηγῶν περιέρηται, νενίκηκεν· εἰ πόλεως ἀνάγκησι, ἀπολωλεν· ὅπως ἢ ἔ μόνον λέγεται τὸ γενησόμενον, ἀλλὰ καὶ πῶς, καὶ πότε, καὶ μετὰ τι, καὶ μετὰ τίνος, ἔκ ἔστιν εἰκασμὸς τῶν ταῖα γενησόμενων, ἀλλὰ τῶν πάντως ἔσομένων περιδήλωσις. id est, *Hæc cum Boethus diceret: vera est, inquit Serapio, hæc sententia de iis, quæ ita prædicuntur, sicut Boethus dixit, indefinite & incerto argumento: puta, si vicit imperator, cui prædicta fuit victoria; si vrbs deletur, cui excidium prædictum est. Vbi autem non modo quid futurum sit, sed etiam quomodo, quando, qua occasione, quo auctore, prædicatur; non est hoc coniectatio eius quod fortasse futurum est, sed certo futuri prædictio.* Hæc est igitur solutio: non posse dici fortuitum quod non simpliciter affirmatur futurum, sed iis adiunctis signatum atque definitum, quibus particularia indicari solent & quasi digito monstrari, nempe loco, tempore, modo, personarum differentiis. Quod genus prædictionis non scientia, sed solo numinis afflatu hominibus comparari Ptolemæus in centiloquio fatetur his verbis: ἔ γάρ ἔστι δυνατὸν, τὸν ὀπισθήμονα τὰς μερικὰς ἰδέας τῶν πραγμάτων.

γμάτων ἀναγκάσαι. Et paulo post: *μόνοι γὰρ οἱ ἐνθουσιῶντες προελέγχοσι καὶ τὰ μερμὰ.* Neque enim fieri potest, ut aliquis sola scientia humana fretus particulares rerum differentias prænunciet. *Soli etenim numine afflati & diuino furore correpti prædicunt particularia.*

Quod autem & Sibylla & Pythiæ multa hoc modo, hoc est, distincte & particularibus signata differentiis futura prænuñciatint, exemplis deinceps ostendit Plutarchus: in quibus & illud oraculum affert, quod Lacedæmoniis prolatum fuit, tunc cum Agefilaus & Leotychides inter se contenderent, vter Archidamo patri in regnum succederet. Cuius oraculi multa fit mentio in monumentis Græcorum, Xenophon-tis tertio Ελληνικῶν, Pausania Laconicis, Plutarchi Agefilao. Est autem eiusmodi:

Φράζο δὴ Σπάρτη, καίπερ μεγάλαυχος
ἔσσο,

Μὴ σέθεν δρετίποδος βλάβη χωλὴ βασιλεία.
Δηρὸν γὰρ μόχθοι σε καταχῆσασιν ἀέλπτοι,
Φησίθερτόν τ' ὄπι κῆμα κυλινδομένε πολέ-
μοιο.

id est,

*Sparta caue, quamuis alte te gloria tollit,
Rex valida tibi det pedibus ne incommoda
claudis.*

*Namque insperatos cogeris ferre labores,
Pestiferosque diu belli subsistere fluctus.*

Neque est quod fictum e re nata id oraculum tunc suspicemur ; propterea quod Plutarchus tradit, a Diopithe quodam istud fuisse propositum super ea contentione, quæ tunc in partes ciuitatem scindebat ; aliis Agefilao regnum decernentibus, aliis Leotychidi : Diopithes autem in Leotychidæ partibus fuisse videri possit. Verum quæ eo loco scribit Plutarchus eam suspicionem facile a Diopithe depellunt.

Ἦν ὁ Διοπέθης ἀνὴρ χρησμολόγος ἐν Σπάρτῃ, μαντείων τε παλαιῶν ὑπόπλευς, καὶ δοκῶν ὡθὶ τὰ θεῖα σοφὸς εἶναι καὶ περιττός· ἔτος δὲ ἐφῆ θεμιτὸν εἶναι χωλὸν γενέσθαι τὸν Λακεδαιμόνος βασιλέα, καὶ χρησμὸν ἐν τῇ δίκῃ τοῖσιν ἀνεγίνωσκε. id est, *Erat Diopithes vates Sparta, vir veterum oraculorum memoria abundans, tam magna pollens auctoritate apud populum, quod maiorem rerum diuinarum cognitionem & sapientiam præ aliis omnibus adeptus videretur. Is fas esse negabat claudum Lacedæmone regem creari, & tale in ea lite vaticinium proferebat.* Ita regnum Agefilao, qui claudus erat, derogari eo oraculo monebat iste Diopithes ; quem, vt dixi, tam prolixum & honorificum Plutarchi testimonium suspitione omni fraudis liberat. Cui si locus fuisset vllus, profecto non præteriisset tam perspicacis prudentiæ virum, tam rigidum censorem omnis fraudulentæ, & superstitionis, quam singulari volumine impugnandam censuit, implacabilem hostem, si quis vnquam

vnquam fuit. Idne in re tanti momenti dissimulasset tam acris tam feueri supercilii philosophus, si suspicioni locum vllum esse putasset?

Atqui alias non parcere solitum censuræ in tales impostores, locus ostendit in Nicia: vbi de concionibus agit, quas tunc Athenienses de Siculo bello habebant, tum oppositis Niciæ & Alcibiadis factionibus: illo vehementer id bellum disuadente; hoc omni vi instante vt susciperetur. Cum enim vates aliquot & sacerdotes idem quod Nicias censerent, Alcibiades alios habebat vates, & oracula de eo bello suscipiendo in medium proferebat; nempe falsos aut pecunia corruptos vates, ficta oracula. *Καί τοι λέγεται πολλά καὶ ὡρᾷ τῶν ἱερέων ἐναντιᾶσθαι πρὸς τὴν στρατείαν· ἀλλ' ἰτέρως ἔχων μάντις ὁ Ἀλκιβιάδης, ἐκ δὴ Ἰωνῶν λογίων πρὸς φερε παλαιῶν, μέγα κλέος τῶν Ἀθηναίων διὰ Σικελίας ἔσεσθαι.* Et si enim homo Græcus, nobilissimum Græciæ imperatorem expresse non taxat impietatis; tamen iis, quæ deinceps subiungit, satis nefariam eius viri in oraculis fingendis ambitionem & perfidiam declarat; oraculi, quod sub idem tempus Atheniensibus redditum fuit, mentionem faciens: quo jubebantur Clazomenis accersere Hesychiam Mineruæ sacerdotem: *Χρησμῶ δέ τινος κελεύοντος αὐτῆς ἐκ κλαζομενῶν τὴν ἱέρειαν τῆς Ἀθηνᾶς ἄγειν, ἐκαλεῖτο δ' Ἠσυχία. καὶ ἴδτω ἦν,*

ἦν, ἃς ἔοικεν, ὃ παρήνευε τῇ πόλει τὸ δαίμονιον, ἐν τῷ παρόντι τὴν ἡσυχίαν ἄγειν. id est, *Quodam vero oraculo iubente ipsos* (Athenienses) *Clazomenis euocare Minerue sacerdotem, que Hesychia vocabatur; idque erat profecto quod Deus ciuitati faciendum precipiebat, vt in praesens quietem ageret.* &c. Est autem obscuritas in verbo ἄγειν. Græcinamque τὸν δῆνα ἄγειν dicunt pro *ducere* aut *euocare aliquem*: Sed & ἡσυχίαν ἄγειν *agere quietem*, hoc est, quiescere, cessare, alicui negotio supersedere. Vnde illis caligo. Nam cum Deus illis, cognominis sacerdotis symbolo, quietem imperaret; ipsi in personam intenti, mulierculam ad se nihil sibi profuturam vocarunt, quietem longe saluberrimam reliquerunt.

Sed & Socratici demonis testimonio eosdem Alcibiadis vates perfidiæ & fraudis euincit Plutarchus: quo instinctus de more Socrates eam expeditionem Atheniensium reipublicæ fore perniciosam, multos familiarium admonuit. Ita nulla ex hoc Plutarchi loco ratio sumi potest contra antiquas prædictiones.

Disimulare tamen non possum, accidere interdum, vt ex duobus vaticiniis, quæ de eodem negotio proferuntur, quorum vnum ex certa futuri præuisione editum est, alterum fictum & casu effutum, vtrum sit diuinum vtrum fictum distingui prorsus non possit: si nimirum ita res eueniat, vt prædictum est, *Quodam*

dam enim fortuito iaci interdum ab imprudentibus per modum vaticinii, quæ nihilo aliter eueniant ac si vere præuisa fuissent, negandum non est: cum præsertim huius rei testis Augustinus, notis sibi & recentibus exemplis verum esse confirmet lib. 12. de Genesi ad literam his verbis: *Vigilantibus etiam, neque ullo morbo afflictis, nec furore exagitatis, occulto quodam instinctu ingestas esse cogitationes, quas promendo diuinarent, non solum aliud agentes, sicut Caiphas pontifex prophetauit, cum eius intentio non haberet voluntatem prophetandi, verum etiam id suscipientes, ut diuinandi modo aliquid dicerent, nouimus.* Nam quidam inuenes iocando, ut fallerent, ubi peregrini iter agebant, mathematicos se esse sinxerunt, ignorantibus omnino utrum duodecim signa dicerentur. Qui cum hospitem suum mirari cernerent quæ dicebant, attestati esse verissima, audacius in plura progressi sunt. At ille attestans ad omnia mirabatur. Postremo ab eis de filii salute quæsiuit, quem diu absentem desiderabat, & quod inopinate tardaret, ne quid ei accidisset, sollicitus erat. At illi non curantes quid post eorum abscessum veri cognosceretur, dum tamen in presentia latum hominem redderent, mox profecturi responderunt: saluum ac propinquantem, & eo ipse die, quo hæc loquebantur, esse venturum; neque enim metuebant, ne, cum dies peractus esset, eos ille redarguendos postridie sequeretur. *Quid multa?*

Dum iam abire disponerent, ecce subito adhuc eis illic positus venit. Hæc ibi Augustinus; neque vno contentus exemplo aliud insuper profert, quod apud ipsum legat qui volet.

Hunc modum futura prædicendi idem Augustinus, ut visum est, *instinctum* vocat, impetum scilicet quendam dicendi scientiæ expertem. Quod genus prædictionis cum fortuitum censeatur, habet tamen suas causas, vel cælum, vel morbum, vel humorem quendam corporis, vel dæmonum ludibria; Sueffano auctore in libro de prophetia cap. 12. Sed eo vnde sumus digressi reuertamur. Fit ergo, ut dicebam, confusio & perplexitas in prædictionibus, cum & quæ futura esse finguntur, & quæ ex vero afflatu & certa cognitione prænunciantur de iisdem rebus, ita eueniunt ut prædictum est. Quæ adhuc maior incidit perplexitas, cum duobus de eadem re promittentibus sese effari quod futurum est, vnus affirmat, alter negat: puta in exemplo supra allato, malecessuram Atheniensibus expeditionem contra Siciliam, quod vates alii dicebant; aut prosperam fore iisdem Atheniensibus & gloriosam, quod Alcibiadis arioli pollicebantur. Quamlibet enim in partem euentus caderet, necesse erat, eorum vatum aliquos vera dixisse: si quidem duarum propositionum de futuro contingenti necesse est alterutram esse veram vel falsam. Sic olim in circi Romani factionibus

nibus de cursorum victoria, cum duorum spondentium neuter sciret plane cui colori, Veneto an Prasino, palma cessura esset, semper tamen horum alteruter obtinebat sponsonem.

Recte igitur Serapio ille apud Plutarchum dicto loco distinguit inter euentum, qui prædicitur sine vlla circumstantia aut particulari differentia, & euentum prænunciatum cum præscriptione modi, temporis, loci, & aliis proprietatibus: illum scilicet prædicendi modum posse in veritatem iucurrere citra vllum numinis afflatum, & plane casu; non autem posteriorem, qui sic aliquid futurum denunciat, vt circumstantias non omittat. Qualis modus est vaticinii de non eligendo in regem Agesilao, quia claudus esset. Quod enim istud oraculum non fuerit fictum, & fraude suppositum a Diopithe, præter auctoritatem Plutarchi, qui sic huius mentionem facit, vt minime ipsum falsi suspectum habeat; magnum insuper argumentum est, non fuisse in eo locum tali suspitioni, quod nec Lysander, qui in factione erat contraria & partibus Agesilai impensissime studebat, neque ipse porro Agesilaus, nec cæteri earundem partium, quos magno numero ille sibi virtutis commendatione adiunxerat, quicquam eiusmodi suspicati traduntur. Quo quid magis promptum obuiumque erat ad dicendum, præsertim Lysandro, imperatorum illius temporis clarissimo, maximæque tunc apud Lacedæmonios auctori-

tatis & potentiae, & quod caput est, acerrimi ingenii viro, si quid eiusmodi Diopithi obiici potuisset, quo eius vaticinii fides in dubium adduci posset? Non tamen id facere ausus, sed ita interpretatus est, vt in Leotyichidem potius, qui non immerito adulterini ortus suspectus erat, traheret. *πρὸς ταῦτα Λύσανδρος ἔλεγεν, ὡς εἰ πάνυ φόβουντο τὸν χρησμὸν οἱ Σπαρτιάται, Φυλακτεὸν αὐτοῖς εἶη τὸν Λεωτυχίδην· ἔγδ' εἰ περὶ αἰσὺς τις τὸν πόδα βασιλεύοι, τῷ Θεῷ διαφέρει, ἀλλ' εἰ μὴ γήσιος ὢν μηδὲ Ηρακλείδης, τῆστο τὴν χωλὴν εἶναι βασιλείαν.* id est, *Ad hæc Lysander dicebat: Si magnopere istud oraculum timerent Spartiata, cauendum iis esse Leotyichidem. Neque enim Deo cura esse, si quis offenso pede regnaret Lacedemone, sed si legitimus non esset heres, neque e familia Heraclidarum: tunc enim vere regnum claudicaturum.*

Maxime autem prædictionis illius ratio, & rerum exitus tanta fide respondens, admirationem mouere debet, si quis eorum temporum historiam nouerit. Quod enim tam aperte oraculo designatur Agesilaus, dum metuentam Spartanis χωλὴν βασιλείαν vates edicit: si istud tam proprium suspicionem facit fraudis; at eorum, quæ ex regno claudo euentura prædicuntur, malorum euentus, historiarum omnium fide contestatus, talem profecto suspicionem remouere debet. Cum enim iis temporibus,

ribus, cum id oraculum a Diopithe prolatum fuit, Lacedæmonii, victis per Lysandrum Atheniensibus & tyrannide oppressis, maxime opibus & potentia florerent, nec modo in Græcia sed etiam in Asia armorum gloria & imperio vbique principes essent; quis tunc in animum induceret, aut suspicari posset, si Agesilaus regno potitus fuisset, futurum ut ea conuersio sequeretur, quæ postea accidit, & sub Agesilao tanto imperatore eas clades paterentur Lacedæmonii, quæ eorum potentia finem afferrent? Constat enim, eorum vires iis laboribus ac bellorum tempestatibus, quas prædicit oraculum, adeo fuisse attritas, ut nunquam valuerint postea resurgere ac pristinum imperium recuperare.

Δηρὸν γὰρ μόχθοι σε καταχθήσων ἀέλπιοι.
Diu labores te insperati atque inopinati comprehendent.

Tum illud,

Φησὶ βροτον τ' Ἰπὶ κῦμα κυλινομένε πο-
 λέμοιο.

Bello aduolente fluctum hominibus exitialem.
 Nimirum vere clades eas ἀέλπιτος dicit oraculum, quas tunc nemo prudentia vlla futuras suspicari posset, nemo nisi numine afflatus prænunciare. Huius tamen oraculi quis vates auctor fuisset non declarat Plutarchus, sed solum a Diopithe prolatum fuisse in causa principum: quod is oraculorum veterum, quæ vndi

vndique studioliè colligebat, promptuarium ef-
 fet. Non solus vero Diopithes in id studium
 incubuit, sed alii etiam complures: in quibus
 Alyrium, Herodotum, Philochorum, & Istrum
 Plutarchus nominat in libro de Pythiæ oraculis.
 Quin philosophorum omnium πολυμαθέστατος
 Porphyrius multa collegerat, eo consilio vt ex
 iis materiam atque opportunitates ad philoso-
 phandum captaret; qua de re liber ab eo compo-
 situs extabat ita inscriptus: *περὶ τῆς ἐκ λογίων*
φιλοσοφίας, id est, *de philosophandi modo ex ora-*
culis. Citant hunc cum alii Ecclesiæ patres, tum
 Theodoritus eo loco, qui a me supra est nota-
 tus, euidenti hallucinatione Zenobii Acciaoli,
 qui duas voces ἐκ λογίων iungens, atque ἐκ-
 λογῶν legens, librum *de philosophia electorum*
 passim vertit. Tantum ab eo abfuit Porphy-
 rius, vt quæ priscis temporibus oracula circum-
 ferrentur, ab aliquo fingi potuisse arbitraretur.
 Non fuit profecto tam vesanus Porphyrius, vt
 quæ commentitia esse suspicatus esset, non mo-
 do colligere, sed & trahere ad philosophicas
 contemplationes sustineret, & tam misere otio
 suo abuti vellet. Hoc quidem de tali viro
 quis sibi persuadeat? Restat igitur, vt hunc ve-
 ritatis eorum oraculorum certum fuisse creda-
 mus, ac certa habuisse indicia, quibus ficta ab
 ingenuis discerneret. Nam vulgus a nebulo-
 nibus potuisse decipi nihil mirum; doctos qui-
 dem & perspicaces viros, qualis Plutarchus,
 Por-

Porphyrus, & alii eius ordinis, potuisse, non arbitror.

Possent alia complura afferre prisco ævo red-
 dita Sibyllæ, Pythiæ, & aliorum vatum ora-
 cula non minus admiranda, quorum veritatem
 nemo veterum suspectam habuit; sed vereor
 his recensendis diutius morari cordatos lecto-
 res: qui profecto si dictis animum intendere
 velint, cognoscent, non omnia antiquorum
 oracula fuisse commentitia, sed multa ex iis
 dæmonis afflatu rerum futurarum veritatem
 attigisse, Deo tribuente aliquando dæmonibus,
 vt vera hominibus in pœnam eorum impietatis
 & idololatriæ aperiat. Sed mihi de Sibyllini
 spiritus & oraculorum ratione consideranti du-
 dum aurem vellit genius meus de Nostradamo
 Gallorum vate, si quidem vates fuit, celeberrimo
 editis carminum fatidicorum centuriis,
 quæ etiamnum circumferuntur. Hæc qui-
 dem, si vatem vere fuisse concedimus, id fuerit
 communè cum Sibylla, quod non vnus tem-
 poris aut gentis res vaticinio attigerit, sed præ-
 cipuos omnium euentus incredibili sit numi-
 nis præsentia complexus, neque minus vates
 mundanus quam Sibylla dici mereatur. De
 cuius facultate cum varia admodum sint homi-
 num iudicia, vt in tam occultis vsu venit, ac
 alii hunc vt Jouis arcanis admissum & futuro-
 rum omnium conscium & cælo delapsum ve-
 nerentur & suspiciant, alii vt impostorem &
 fatuum

fatum explodant : non erit abs re, opinor, aut iniucundum lectoribus, quid de illo sentiendum putem deque eius vaticiniis, data occasione proferre.

CAPVT IX.

De Michaele Nostradamo & fatidicis eius centuriis iudicium.

Primum de eius genere, natura, & studiis pauca: ex quibus nonnulla ad propositum coniectura sumi potest. Patria huic Salyum tellus fuit, quæ vulgo Prouincia antiqua appellatione dicitur: vrbe sancto Remigio. Pater Jacobus Nostradamus vrbis notarius, vt vulgo loquimur. Mater Renata de Sancto Remigio. Maiores bene versati in mathematicis & medicinæ scientiâ: quorum vnus Renati regis Jerusalem & Siciliæ, alter Joannis Calabriæ principis, Renato rege nati, medicus fuit. Quod suæ stirpis decus, ac sibi a maioribus velut per manus traditam disciplinarum mathematicarum peritiam, ipse testatur. Harum studium exinde cum medicina coniunxit, vtrique vacans arti. Sed maxime astrologicis iudiciis & prædictionibus vltra ingenii humani captum innotuit, non solum popularibus & vulgo, sed etiam regi Henrico secundo & Catharinæ reginæ, duci item Allobrogum, & Margaretæ regis
Henri-

Henrici forori, doctissimæ heroinæ & literatorum faultrici. Ab iis principibus euocatus non semel, consultus, & in admiratione habitus fuit. Exinde & in archiattorum albo, eorum qui ordinarii dicuntur, regis munere adscriptus. Erat autem doctor medicus Monspelienfis.

Natura fuisse melancholicum & *ἐνσουλινόν* vel scripta eius fidem faciant. Vt enim Theophrastus Heracliti Ephesii philosophi, qui *οκροτεινός* dictus est, obscuritatem, qua in scribendo vsus est, temperamento eius melancholico adscripsit: sic eidem causæ dicendi perplexitatem & negligentiam, quas in prosa etiam Nostradamus legentibus prima fronte obiicit, tribuendam putem. Quod autem melancholici diuinæ insanix, quæ prophetas facit, humoris atri, quo abundant, in primis sint opportuni, ostendit Aristoteles, & ego etiam disserui in mea Dissertatione de furore poetico: cuius specimen in vestibulo meorum Poematum placuit dare, tanquam gustum plenioris tractatus, quem Deo iuuante sum editurus.

Medicinæ insignia adeptus &, vt fit, ciuitates alias inuisere cupidus, peruenit Agennum Nitiobrigum oppidum, visitque Iulium Cæsarem Scaligerum, illum heroem, omnibus quæ hominem literarum cupidum ad astra ferunt ornamentis ad miraculum instructum; cuius amicitiam nactus, ac eo aliquandiu vsus, simul-

tatem

tatem vitare non potuit, quæ etiam carminibus eiusdem in lucem erupit. Quo verisimile est non parum eius famæ detractum. Maxime autem fraudi illi fuit ipsa gloria. Cum enim quas vulgasset Ephemerides, eæ ob prædictionum veritatem in pretio essent, & ab omnibus expeterentur, cupido lucri typographos & librarios quosdam inducit, vt ad diuendendas quas in manibus haberent nugâs triobolarium mathematicorum, nomine Nostradami abuterentur. Hinc sinistra de eo hominum iudicia & maleuolorum voces, etiam doctorum. Quo in genere Jodelli Parisiensis poetæ epigramma, quo in Nostradami nomen lusit, in primis argutia late tunc vulgatum fuit:

Nostra damus cum falsa damus, nam fallere nostrum est:

Et cum falsa damus, nil nisi nostra damus.

Aliquot etiam epigrammatis in eum inuectus est Scaliger, quæ cum aliis eius poematis excusa sunt typis. In Farragine:

Cur Nostradamus se esse ait prophetam?

Quia ducit ortum a Benjamin prophetis.

Quod si a Mahomet, qui fuit propheta,

Bis Nostradamus sic erit propheta.

Rursus in Hipponacte:

Vt Nostradamus veritatis euersor

Tuto queat futura ficta mentiri,

Se calitus feruoris igne demissi

Lymphatico furore dixit apprehendi.

Quid

*Quid sentiamus? docte Ruffe, quærenti
 Canam: canenti Musa succinet verum.
 Non est Platonis execrandus, infamis
 Engastrimithus, sternomantis Eurycle:
 Nisi a Tagete est institutus Etrusco,
 Vel Brachmanum cratere, vel choro nudo.
 Non Zoroastris implet aura diuini;
 Anus Pronoea Stoici fauet nulla;
 Non dat Themis responsa, quæ dabat quondam;
 Non inde Pytho, qui secutus est illam;
 Non arciger Pythomæ acer occisor;
 Non Nympholeptos: Baccholeptos est nequam.*

Item in eodem libro:

*Si Nostradamus, quid pudere sit, nescit:
 Quod est paratum, nec reconditum, & præsens;
 Quanam futura notione mentitur?*

Hæc Scaliger sub Hipponactis titulo; & merito: sunt enim Hipponactea plane & eandem rabiem spirantia, digna Hipponacte ebrio, non Scaligero sobrio; sed non aliena tamen a Scaligero irato & Hipponactis Musa instincto. Iratus profecto hæc in Nostradamum dabacchatus est Scaliger: qua causa iratus, quidue dolens, me latet, nec scire multum laboro, neque ad rem pertinet: modo constat iratum fuisse: secus non verisimile est, quo familiariter usus fuerat, hunc tam proterue & furenter laceraturum fuisse, quem tot magni viri & principes, rex quoque ipse, in admiratione habuit, cuius prognostica Joannes Auratus illi æqualis, poeta insignis,

ingenio & eruditione non vulgari, quod scripta eius indicant, tanti fecit, vt illa notis & interpretationibus illustrare non dedignatus fuerit, vt quidem testatur Bibliothecæ Gallicanæ Compiler de la Croix du Maine.

Sed & Ronfardus eidem Nostradamus testimonium reddit in quodam poemate, ac vatem esse agnoscit, licet cuius causæ impulsu prædiceret, definire non audet. Versus Ronfardi si quis requirit, adscribere haud grauabor:

Ou soit que du grand Dieu l' immense eternité

Ait de Nostradamus l' enthousiasme excité :

Ou soit que le Demon bon ou mauvais l' agite :

Ou soit que de nature il ait l' ame subite,

Et outre le mortel s' elance iusqu' aux cieux,

Et de la nous reedit des faits prodigieux :

Ou soit que quelque esprit sombre & melancholique

D' humeurs crasses rept le rendre fantastique :

Bref, il est ce qu' il est, si est ce toute fois,

Que per les mots douteux de sa prophete voix,

Comme un oracle antique, il a dès mainte année

Predit la plus grand part de nostre destinée.

Fuere & alii in eodem albo, quos videre est apud auctorem anonymum apologiæ Nostradami, quam præfixit eiusdem tetrastichorum enarrationibus. Quibus & Gallicæ bibliothecæ auctor modo laudatus addi potest, qui Nostrada-

stradamum vnum e magnis illius temporis astrologis, & merito, habitum testatur. Ac de Nostradamo haecenus.

Consequens est, vt, quod polliciti sumus, de eius facultate prænoscendi futuros rerum euentus, qua non modo quæ naturæ necessitate proueniunt, ex causarum quibus continentur cognitione, vt in astronomia vsu venit, vt eclipses solis & lunæ, tempestates, & alia ab astris pendentia certo a peritis præuideantur; sed etiam quæ in hominis consilio & voluntate sita sunt, vt fiant, aut non fiant; de ea, inquam, facultate eius quid sentiendum putem, disseram paucis. Qui plura volet, auctorem anonymum, qui apologiam eius gallice scripsit, legat: præcipua attingam. Qui Nostradamum incessunt, partim vatem esse confitentur, sed dæmonis mali instinctu: quales falsos fuisse prophetas, Balaamum, Sibyllam, Pythiam, & alios dæmonum cultores & socios constat; partim vatem fuisse negant, eius vero prognostica meras esse nugas: quorum si quid verum comperiatur, non scientiæ vlli, sed fortunæ adscribi debeat: vt de visis melancholicorum censet Aristoteles, quæ casu interdum ad verum attingunt; propterea quod tali corporis habitu præditi παντοδαπὰς ὀψείσ ὀρῶσι, omnifarias vident rerum imagines & simulacra sensui impressa: quæ cum illi sequantur, fit vt interdum veritatem assequantur: vt iis accidit, qui multa

iaciunt, ὡς περ γὰρ λέγεται, ἂν πολλὰ βάλῃς, ἄλλοτ' ἄλλοῖον βάλλεις, καὶ ὅπῃ τῶν τῶτο συμβαίνει, inquit in lib. de diuinatione per infomnia cap. 2.

Quod ad priores attinet, qui vatem hunc fuisse fatentur, mea in præsens nihil refert quo genio & numine impulsus Nostradamus diuinauerit, modo diuinum fuisse constet. Supra enim probauimus, cacodæmonem multa de futuris contingentibus, Deo concedente, præscire, & hominibus superstitiosis olim aperuisse, & nunc & per omnes ætates indicaturum. Hos itaque mittamus. Sed neque longa aduersus alios disputatione opus est. Neque enim hic est locus, qui verbis aut disputatione egeat, vbi experientia præsto est. Itaque omissis eorum dubitationibus, quibus Anonymus bene & sufficienter occurrit, id vnum videndum est; quæ prædixit Nostradamus futura, ita, vt prædixit, euenerint, an frustra operæ istius fuerit? Si enim probari potest, multa & effatu digna ab eo multo ante quam euenirent prædicta fuisse, quis hunc verum fuisse prophetam neget? An vllum certius argumentum dari potest aliquem esse vatem, quam si quæ futura vaticinatur, ea ad præscriptum accidant, atque rebus manifestis congruant? Dixi, multa esse oportere: etenim vt prouerbio fertur *μία χελιδὼν ἐὰρ ἔποιεῖ, vna hirundo non facit ver.* Nunc qui centurias eius accuratius considerarunt; vt præfatus anonymus auctor, qui

qui eas , vt dixi, exposuit , & monachus ille ab eo laudatus , nec nominatus ; testantur , ex mille tetrastichis & supra , quæ ille reliquit , nulum esse quod non duas aut tres prædictiones veras contineat , rerum in oriente & occidente gestarum , per omnia regna , omnesque gentes. Quibus ex numeris subductis quanta prædictorum multitudo existat , quivis intelligit. Qui igitur argumenti huius vim certius cognoscere volet , expositiones præfati Anonymi legat , qui Nostradami prædictionum specimen dedit.

Interim illud dicam , si verum est quod dicunt , scripsisse Nostradamum suas prædictiones ante annum Christi 1555 ; dubitari non posse , quin vates fuerit , & quidem egregius , qui tam multa de annis sequentibus , non indistincte sed enucleate & appositis circumstantiis atque etiam nominibus quorundam , per quos prædictorum euentuum rationes expediuntur , prænuuciauerit. Nam & monachi nomen , qui Henricum tertium Gallorum regem execrabili parricidio sustulit , in vaticinio eius expressum legitur , quem Clementem vocitatum nemo nescit : & carnificis , quo percussus est Momorancius sub Ludouico XIII, nomen apposuit : tum alia complura eiusmodi prædixit , quæ quomodo sine exterioris cuiuspiam intelligentiæ afflatu scire potuit , non video quem anno 1566 e viuis excessisse constet. Hæc quidem tam particularia , nulla humani ingenii coniectura

sciri potuisse, palam est : ergo diuino afflatu, vel certe genii alicuius boni vel mali impulsu.

Neque obstat, quod ipse Nostradamus, quæ de futuro videbat, cælo imputet, in epistola ad Filium scribens, *se haud lymphatico instinctu, sed astronomicis studiis talia consecutum* : quando item eadem charta, in iis quæ de futuris contingentibus prædicit, *non alio se lumine illustratum, quam diuino*, præ se fert. Ita ergo dicta illa, quæ pugnare videntur, componenda sunt, ut intelligamus, huic mathematicam lucubrationem cuiusdam præparationis loco fuisse ; cui vehementius incumbens abstrahebat animum ab alienis curis & cogitationibus. Quo fiebat, ut in quadam furoris ecstasi positus luminis statim diuini influxum fusciperet. Sic Elifaus vates, ut est in quarto Regnorum, cum propheta esset celeberrimus, a regibus de cuiusdam expeditionis euentu consultus, non prius respondit quam citharistes adduceretur. Sic multa diuinis illis Ecclesiæ magistris, Clementi Alexandrino, Origeni, Augustino, Chryso-stomo, inter lucubrandum diuinitus oblata nullus dubito, quæ aliter non vidissent. Sic & poetæ secessus & mentis intensio inflammat ; neque secius propterea numinis præsentiam sentiunt :

alterius nam

Altera poscit opem res, & coniurat amice.
inquit Horatius in arte. Nihil ergo absurdum, putare, Nostradamum & ingenio (quod ipse prædicat,

dicat, & maioribus suis fert acceptum) & studio ac peritia astrorum præstanti excelluisse: simul genii alicuius boni vel mali, vel etiam, si fas dicere, Dei luce extraordinaria, ad illa occulta excitatum fuisse.

Sic autem existimo, Nostradamum prorsus exteriore & extraordinaria causa impulsum te-
 trasticha illa fudisse: quali autem: diuina, an
 demoniaca; cordatus lector ex hac fabula æsti-
 met, quam iam sæpius memoratus apologiæ au-
 ctor anonymus se a viro nobili Florinuilla &
 eius coniuge accepisse testatur. Cum enim iis
 familiariter vteretur Nostradamus, & aliquando
 apud eos esset: quodam die accidit, vt Florin-
 uilla in corte inferiore castelli deambulet cum
 Nostradamø. Cum ecce duo iis porcelli oc-
 currunt, quorum vnus candidus erat, alter
 niger. Animi gratia interrogat Nostradamum,
 quid fieret illis? Ille statim: nigro, inquit, ve-
 scemur nos; albus autem lupo in prædam
 cedit. Hoc audito Florinuilla secretum man-
 datum dat coquo, vt procellum album vespe-
 re coquat cœnæ inferendum. Mactatur ne-
 frens, veruque, vt mos, transfixus, exinde fo-
 eo lucenti admouendus erat; cum necessitate
 quadam oborta e culina foras se proripit co-
 quus, mox rediturus. Interea temporis eo
 intrat lupæ catulus domesticus, visumque por-
 cellum inuadit dentibus, clunesque momento
 absomit. Redit coquus, & voratum a lupo
 Y 4 magna

magna ex parte porcellum videns, illico alterum, nigrum scilicet, foco succidaneum dat, & mensæ postea infert. Tum Florinuilla ad Nostradamum: Heus (inquit) Nostradame, porcellum album comedimus, neque lupus eum profecto attinget. Nostradamus negat album esse eum quem ederent, sed nigrum. Accersitur coquus: qui factum, ut expositum est, declarat; omnibus qui aderant prædictionis fidem obstupescens.

Hoc ne cui incredibile videatur, aliud factum non vsquequaque ab simile referam ex Suetonio. Accusatus apud Domitianum Asclerario mathematicus, tanquam aliquid arte sua prædixisset de futuro eius exitu, in eiusque conspectum adductus, interrogatus ab eo est: quem ipsum manere exitum putaret? quo respondente: fore ut breui laceraretur a canibus; interfici quidem sine mora hominem imperat Domitianus; verum ad coarguendam temeritatem artis, sepeliri quoque accuratissime iubet. Quod cum fieret, euenit ut repentina tempestate deiecto funere, semiustum cadauer discerperent canes. Ita non vanam fuisse astrologi de se vaticinationem euentus ostendit. Nunc si quis hæc diuinitus iis hominibus, partim ioculata, partim nullius momenti, patefacta putat, canem ne in Deum peccet, dum eum ad tam humilia & frivola deducit: non, quod non omnia comprehendat providentia Deus, qui vndique est immen-

immensus; sed quia non eundem ad omnia modum gubernandi tenet, neque in paruis vim illam exercet, qua futura hominibus ostendit, sed in maximis tantum, aut quæ ad gloriam suam pertineant. Ista igitur minima & ludicra dæmonibus improbis, velut otiosis & male feriatis relinquit, similibus hominibus, hoc est, curiosis supra modum & superstitiosis reuelanda: vt olim Socrati occursum porcorum in quadam via, & vexationem transeuntium amicorum per illam viam. Quæ scilicet dæmon facit postea: vel si talia quæ prædicuntur ita ab humano arbitrio dependeant, vt ne ab ipsis quidem geniis procurari aut prævideri suapte intelligentia possint; ibi haud absurdum, interuenire bonos genios siue angelos, Deo illis tribuente, vt talium cognitionem demittant ad importuna illa infelicium dæmonum cum hominibus commercia, vt prauæ curiositatis, ambiticnis, & nequitix dent pœnas. Ita & istorum leuium præuisio originaliter a Deo est, sed modus diuersus, multum infra eorum dignationem, quos Deus proprie afflatu suo ad æternitatis suæ consortium & temporariam participationem admittit.

Quod igitur hoc modo maligni dæmones, & per eos olim Sibylla, alique antiqui vates, multa e futuris etiam contingentibus scire potuerint, ex his planum esse potest. Quæ diuini etiam Augustini sententiæ consona esse

ostendo ipsius verbis prolatis ex libro 7. Confessionum cap. 6. *Tu enim Domine iustissime moderator vniuersitatis, consulentibus consultisque nescientibus, occulto instinctu agis: ut, dum quisque consulit, hoc audiat, quod oportet eum audire, occultis meritis animarum, & abyssu iusti iudicii tui; cui non dicat homo: quid est hoc? aut, quid hoc? Non dicat, non dicat: homo est enim.*

Hæc autem studiosis & veritatem amantibus in hunc modum de omnibus externorum vatum responsis proposuisse sufficiat; aliis, sine ratione obstinatis ad negandum atque irridendum quæcunque de hoc genere apud antiquos aut recentiores scriptores prodita extant, aut a quocumque quantumuis fide digno teste referuntur, ad coarguendam eorum temeritatem subnectere placet, quæ Paulus Jovius in elogiis doctorum virorum prodit de Bartholomæi Coclitis, metoposcopi & chiromantis, prædictionibus atque vaticiniis: *Extat (inquit) de his præclaræ ac admirabilis fidei catalogus, ipsius Coclitis manu perscriptus, de iis quibus varia violentæ mortis pericula denunciauit, exactissimo post eius interitum fortunæ obsequentis euentus comprobatus. Quo fit, ut me quoque, inueteratæ exercitationis in hac luce Romana non facile credulum senem, in sententiam adducat ipse exactæ ætatis, & integri iudicii, Lucas Gauricus; cum ingenue fateatur, se a Coclite seuere amiceque admonitum,*

ut

vi violenti cruciatus causas effugeret ; cum id ipse, sui natalis, negligentia patris, ignarus, ex siderum scientia anteuertisse nequiuerit. A Joanne enim Bentiuolo arreptus, & ex praelata trochlea suspenso fune quinquies quassatus, ideo pœnas dederat, quod excessurum patria & dominatu, in eius anni prognostico prænunciasset. Ille & Gauricus inter Italiae astrologos maxime inclytus ; qui de Henrici secundi Gallorum regis obitu interrogatus, respondit: fore, vt ex vulnere in singulari certamine accepto occumberet ; quod & euenit, cum cuidam ex aulicis ludicra pugna inuito concurrere voluisset.

CAPVT X.

Aliorum vaticiniis celebrium virorum exemplis eadem opinio confirmata.

SED & alia id genus vatium præcisa feruntur non minus miranda ; vtpote quibus singulares hominum nondum natorum proprietates ac rerum euentus ita expresse enunciantur, ac si iis vatibus præsentibus fuissent. Quo in genere primus occurrit Malachias quidam archiepiscopus : de cuius vaticiniis quæ in libello, cui titulus est *Reductio analytica doctrine diui Thomæ*, typis Petri de Bresche, Parisiis scripta, reperi,